

बीउ विजन परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालन मापदण्ड, २०८२

बीउ विजन परीक्षण र तत्सम्बन्धी कार्य गर्नका लागि बीउ विजन ऐन, २०४५ को दफा ९ बमोजिमका बीउ विजन प्रयोगशालाको स्थापना र सञ्चालन गर्न सोही ऐनको दफा ९ को उपदफा ९.२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले यो मापदण्ड स्वीकृत गरी लागू गरेको छ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यो मापदण्डको नाम "बीउ विजन परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालन मापदण्ड २०८२" रहेको छ।

(२) यो मापदण्ड मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस मापदण्डमा, -

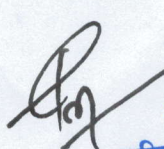
- (क) "ऐन" भन्नाले बीउ विजन ऐन, २०४५ सम्झनु पर्छ।
(ख) "नमूना" भन्नाले सम्पूर्ण बीउको लटलाई प्रतिनिधित्व गर्ने गरी तयार पारिएको बीउको सानो परिमाण सम्झनु पर्छ।
(ग) "नियमावली" भन्नाले बीउ विजन नियमावली, २०८१ सम्झनु पर्छ।
(घ) "प्रयोगशाला" भन्नाले बीउ विजन ऐन, २०४५ को दफा ९ बमोजिम स्थापना भएको बीउ विजन प्रयोगशाला सम्झनु पर्छ।
(ङ) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकारको कृषि विषय क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।
(च) "समिति" भन्नाले ऐनको दफा ३ बमोजिमको राष्ट्रिय बीउ विजन समिति सम्झनु पर्छ।
(छ) "सन्दर्भ (Referee Laboratory) प्रयोगशाला" भन्नाले ऐनको दफा ९ को उपदफा ९.१ बमोजिम स्थापना भई नियम १५ को खण्ड (अ) बमोजिम मन्त्रालयले तोकेबमोजिमको न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरी स्थापना भएको वा मन्त्रालयले तोकिएको प्रयोगशाला सम्झनु पर्छ।
(ज) "सेवा प्रदायक प्रयोगशाला (Service Laboratory)" भन्नाले ऐनको दफा ९ बमोजिम सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा स्थापना भएका बीउ विजनको परीक्षण र तत्सम्बन्धी कार्य गर्ने प्रयोगशाला सम्झनु पर्छ। यो शब्दले यस मापदण्डको दफा १० को उपदफा (१) बमोजिम कार्य सहमति प्राप्त गरेका अनुसन्धान प्रयोगशाला तथा दफा १० को उपदफा (३) बमोजिम कार्य सहमति प्राप्त गरेका निजी प्रयोगशालालाई समेत जनाउँनेछ।

परिच्छेद - २

बीउ विजनको प्रयोगशालासम्बन्धी व्यवस्था

३. प्रयोगशाला स्थापना : (१) बीउ विजनको परीक्षण तथा तत्सम्बन्धी अन्य कार्य गर्न देहाय बमोजिमका प्रयोगशाला हुने छन:-

- (क) सन्दर्भ प्रयोगशाला,
(ख) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट स्थापना भएका वा हुने सेवामूलक प्रयोगशाला,
(ग) अनुसन्धान प्रयोजनार्थ स्थापना हुने वा भएका प्रयोगशाला,
(घ) निजी स्तरमा स्थापना तथा सञ्चालन हुने वा भएका बीउ विजन प्रयोगशाला।

मा. गिता चौधरी
कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

४. सन्दर्भ प्रयोगशाला तथा तिनको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) नेपाल सरकारले कृषि हेर्ने संघीय मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको बीउ विजन प्रयोगशालालाई सन्दर्भ प्रयोगशालाको रूपमा तोक्न सक्नेछ ।

(२) सन्दर्भ प्रयोगशाला अन्तर्राष्ट्रिय बीउ परीक्षण संस्थाको सदस्य भएको र अन्तर्राष्ट्रिय बीउ परीक्षण संस्थाको मान्यता प्राप्त संस्थाबाट मान्यता पाएको वा पाउने क्रममा रहेको प्रयोगशाला हुनु पर्नेछ ।

(३) सन्दर्भ प्रयोगशालाले अन्य बीउ विजन प्रयोगशालाको गुणस्तर सुधारका लागि सुझाव, सल्लाह प्रदान गर्ने र ती बीउ विजन प्रयोगशालाको अनुगमन गर्नेछ ।

(४) सन्दर्भ प्रयोगशालाले स्वीकृत मापदण्ड र अन्तर्राष्ट्रिय बीउ परीक्षण संस्थाका नियम वा विधि अनुसार बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने तथा गराउनेछ ।

(५) सन्दर्भ प्रयोगशालाको मुख्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) बीउ विजनको प्रयोगशाला परीक्षण सम्बन्धमा समिति र केन्द्रबाट प्राप्त निर्णय, सुझाव तथा निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(ख) बीउ परीक्षण सम्बन्धी मापदण्ड तर्जुमा गर्न समितिलाई सहयोग गर्ने,

(ग) समितिबाट हुने प्रयोगशालाको प्राविधिक परीक्षण वार्षिक रूपमा तथा आन्तरिक प्राविधिक परीक्षण कार्य नियमित रूपमा गर्ने,

(घ) दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (ख), (ग) तथा (घ) बमोजिमका बीउ विजन प्रयोगशालाबाट १०% कस चेक नमूना परीक्षण गरी परीक्षण कार्यको अनुगमन तथा निर्देशन दिने,

(ङ) मध्यस्थ नमूना तयार गरी दफा ३ बमोजिमका अन्य प्रयोगशालामा पठाउने तथा परीक्षण कार्यको गुणस्तर परीक्षण गर्ने तथा आवश्यक सुधारका कार्य गर्ने, गराउने,

(च) खण्ड (ङ) बमोजिमको परीक्षण गर्दा दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (घ) बमोजिमको प्रयोगशालाको नतिजा नियमित ६ पटक भन्दा बढी टोलरेन्स भित्र नपरेमा उक्त प्रयोगशालालाई खारेजीको प्रक्रियामा लैजान र अन्य प्रयोगशालाको हकमा सम्बन्धित प्रयोगशालालाई आवश्यक कारवाहीका लागि केन्द्र मार्फत् समिति समक्ष सिफारिस गर्ने,

(छ) केन्द्रसँगको समन्वयमा सेवा प्रदायक प्रयोगशालाको प्राविधिक परीक्षणमा सहजीकरण गर्ने,

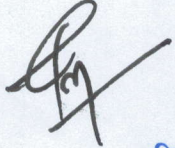
(ज) स्वीकृत मापदण्ड र अन्तर्राष्ट्रिय बीउ परीक्षण संस्थाका नियम वा विधि अनुसार निर्यात हुने बीउ विजन तथा ऐन तथा नियमावली बमोजिम दण्ड सजाय गर्ने प्रयोजनका लागि संकलन गरिने नमूना परीक्षण गरी प्रतिवेदन गर्ने,

(झ) समितिको निर्णय अनुसार जातीय शुद्धता परीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने,

(ञ) बीउ विजनको प्रयोगशाला परीक्षण सम्बन्धमा समिति र केन्द्रबाट प्राप्त निर्णय, सुझाव तथा निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(ट) परीक्षणका लागि प्राप्त नमूनाको गार्ड नमूना परीक्षण पश्चात् कम्तिमा एक वर्ष सम्म बीउ विजनको गुणस्तरमा असर नपर्ने गरी सुरक्षित साथ भण्डारण गर्ने,

(ठ) जातिय परीक्षण (species and variety testing) सम्बन्धी कार्य गर्ने,

मा. गिता चौधरी
कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्र

(ठ) समितिबाट तोकिएका अन्य बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

५. संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट स्थापना तथा सञ्चालन हुने वा भएका सेवा प्रदायक प्रयोगशाला तथा तिनको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले सेवा प्रदायक प्रयोगशाला स्थापना गर्न सक्नेछन् ।

(२) यस दफा बमोजिम स्थापना हुने प्रयोगशालाले अनिवार्य रूपमा ऐनको दफा १७क. बमोजिम तोकिएको सेवा शुल्क लिई सेवा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम स्थापना हुने प्रयोगशालाले अनिवार्य रूपमा ऐनको दफा १०क.१ बमोजिम समितिबाट प्राविधिक परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम स्थापना तथा सञ्चालन हुने प्रयोगशालाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) स्वीकृत मापदण्ड र अन्तराष्ट्रिय बीउ परीक्षण संस्थाका नियम वा विधिका आधारमा बीउ विजन परीक्षण र तत्सम्बन्धी सेवा उपलब्ध गराउने,

(ख) बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गरी परीक्षणको नतिजा समितिले तोकेको ढाँचामा समयमा नै सम्बन्धित पक्षलाई उपलब्ध गराउने,

(ग) परीक्षणका लागि प्राप्त नमूनाको परीक्षण पश्चात् तयार गरिएको गाई नमूना कम्तिमा एक वर्ष सम्म बीउ विजनको गुणस्तरमा असर नपर्ने गरी सुरक्षित साथ भण्डारण गर्ने,

(घ) बीउ विजनको परीक्षण प्रतिवेदन केन्द्र र सन्दर्भ प्रयोगशालामा नियमित रूपमा सम्प्रेषण गर्ने,

(ङ) बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धमा समिति र केन्द्रबाट प्राप्त निर्णय, सुझाव तथा निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने,

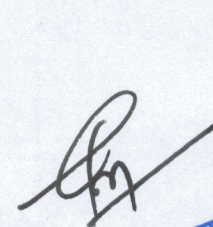
(च) समिति वा समितिले तोकेको निकायबाट हुने प्राविधिक परीक्षणका लागि सहजीकरण गर्ने,

(छ) गाई नमूनाबाट कम्तिमा १० प्रतिशत क्रसचेक नमूना तयार गरी सो नमूनालाई सन्दर्भ प्रयोगशालामा परीक्षणका लागि पठाउने र सन्दर्भ प्रयोगशालाबाट क्रसचेक परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार मापदण्डमा तोकिएको टोलरेन्स भित्र रहे वा नरहेको चेक जाँच गरी सो मा उल्लेख भए अनुसार सुधार गर्ने,

(ज) सन्दर्भ प्रयोगशालाबाट प्राप्त मध्यस्थ नमूना परीक्षण गरी प्रतिवेदन नियमित रूपमा पठाउने र प्राप्त परीक्षण प्रतिवेदन सन्दर्भ प्रयोगशालाको तुलनामा टोलरेन्स लेभलमा भए वा नभएको चेक जाँच गर्ने र टोलरेन्स भित्र नपरेमा वा न्यूनतम स्तरमा नभएमा सुधार गरी सोको प्रतिवेदन केन्द्र तथा सन्दर्भ प्रयोगशालामा पठाउने,

(झ) समितिबाट तोकिएका अन्य बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

६. अनुसन्धान प्रयोजनार्थ बीउ विजन प्रयोगशाला तथा तिनको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् वा कृषि विषय अध्यापन गर्ने विश्वविद्यालय तथा मातहत निकायका अनुसन्धान प्रयोजनार्थ स्थापित बीउ परीक्षण प्रयोगशाला सम्झनु पर्नेछ ।

मा. गिता चौधरी
कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

(२) उपदफा (१) बमोजिमका प्रयोगशालाले सेवामूलक बीउ विजन परीक्षण नगरी अनुसन्धान सम्बन्धी बीउ विजन परीक्षण गर्ने र अनुसन्धानमूलक सेवा प्रवाह गर्ने छन्।

(३) अनुसन्धान प्रयोजनार्थ बीउ विजन प्रयोगशालाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ।

(क) स्वीकृत मापदण्डका आधारमा बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(ख) बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गरी परीक्षणको नतिजा समितिले तोकेको ढाँचामा समयमा नै अनुसन्धान कर्ता वा निकायलाई उपलब्ध गराउने,

(ग) परीक्षणका लागि प्राप्त नमूनाको परीक्षण पश्चात् तयार गरिएको गार्ड नमूना कम्तिमा एक वर्ष सम्म बीउ विजनको गुणस्तरमा असर नपर्ने गरी सुरक्षित साँथ भण्डारण गर्ने,

(घ) बीउ विजनको प्रयोगशाला परीक्षण सम्बन्धमा समिति र केन्द्रबाट प्राप्त निर्णय, सुझाव तथा निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(ङ) समितिबाट हुने प्राविधिक परीक्षण कार्य नियमित रूपमा गर्ने,

(च) बीउ परीक्षण तथा तत्सम्बन्धी कार्यको अनुसन्धान गर्ने,

(छ) नियमित रूपमा कम्तिमा १० प्रतिशत क्रसचेक नमूना गार्ड नमूनाबाट लिई सन्दर्भ प्रयोगशालामा नियमित रूपमा परीक्षणका लागि पठाउनु पर्ने र प्राप्त प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार सुधार गर्दै जाने,

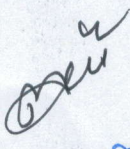
(ज) गार्ड नमूनाबाट कम्तिमा १० प्रतिशत क्रसचेक नमूना तयार गरी सो नमूनालाई सन्दर्भ प्रयोगशालामा परीक्षणका लागि पठाउने र सन्दर्भ प्रयोगशालाबाट क्रसचेक परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार मापदण्डमा तोकिएको टोलरेन्स भित्र रहे वा नरहेको चेक जाँच गरी सोमा उल्लेख भए अनुसार सुधार गर्ने,

(झ) सन्दर्भ प्रयोगशालाबाट प्राप्त मध्यस्थ नमूना परीक्षण गरी प्रतिवेदन नियमित रूपमा पठाउने र प्राप्त परीक्षण प्रतिवेदन सन्दर्भ प्रयोगशालाको तुलनामा टोलरेन्स-लेभलमा भए वा नभएको चेक जाँच गर्ने र टोलरेन्स भित्र नपरेमा वा न्यूनतम स्तरमा नभएमा सुधार गरी सोको प्रतिवेदन केन्द्र तथा सन्दर्भ प्रयोगशालामा पठाउने ।

७. निजी स्तरमा सञ्चालन हुने बीउ विजन प्रयोगशाला: (१) बीउ विजन परीक्षण तथा तत्सम्बन्धी कार्य गर्नको लागि ऐनको दफा ९ को उपदफा ९.२ बमोजिम र यस मापदण्डको परिच्छेद -३ बमोजिम न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरी कुनै व्यक्ति वा निजी संघ संस्थाले प्रदेश कानून बमोजिम स्थापना गरेको वा तोकिएको तथा साविकमा प्रचलित ऐन नियम बमोजिम प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनको अनुमति प्राप्त प्रयोगशालाले निजी स्तरमा बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्न सक्ने छन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका निजी स्तरमा सञ्चालन हुने बीउ विजन प्रयोगशालाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ।

(क) स्वीकृत मापदण्डका आधारमा आन्तरिक गुण नियन्त्रण प्रयोजनका लागि बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने,

मा. जिता चौधरी
कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

- (ख) यस किसिमका प्रयोगशाला बीउ विजन परीक्षण सम्बन्धी कार्य गरी परीक्षणको नतिजा समितिले तोकेको ढाँचामा समयमा नै सम्बन्धित पक्षलाई उपलब्ध गराउने,
- (ग) परीक्षणका लागि प्राप्त नमूनाको गार्ड नमूना परीक्षण पश्चात् कम्तिमा एक वर्ष सम्म बीउ विजनको गुणस्तरमा असर नपर्ने गरी सुरक्षित साथ भण्डारण गर्ने,
- (घ) बीउ विजनको प्रयोगशाला परीक्षण सम्बन्धमा समिति र केन्द्रबाट प्राप्त निर्णय, सुझाव तथा निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ङ) समितिबाट हुने प्राविधिक परीक्षण कार्य नियमित रूपमा गर्ने,
- (च) गार्ड नमूनाबाट कम्तिमा १० प्रतिशत क्रसचेक नमूना तयार गरी सो नमूनालाई सन्दर्भ प्रयोगशालामा परीक्षणका लागि पठाउने र सन्दर्भ प्रयोगशालाबाट क्रसचेक परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार मापदण्डमा तोकिएको टोलरेन्स भित्र रहे वा नरहेको चेक जाँच गरी सो मा उल्लेख भए अनुसार सुधार गर्ने,
- (झ) सन्दर्भ प्रयोगशालाबाट प्राप्त मध्यस्थ नमूना परीक्षण गरी प्रतिवेदन नियमित रूपमा पठाउने र प्राप्त परीक्षण प्रतिवेदन सन्दर्भ प्रयोगशालाको तुलनामा टोलरेन्स लेभलमा भए वा नभएको चेक जाँच गर्ने र टोलरेन्स भित्र नपरेमा वा न्यूनतम स्तरमा नभएमा सुधार गरी सोको प्रतिवेदन केन्द्र तथा सन्दर्भ प्रयोगशालामा पठाउने ।

परिच्छेद-३

प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका न्यूनतम मापदण्ड

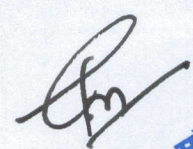
८. प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका न्यूनतम मापदण्ड: (१) यस मापदण्डको दफा ४ बमोजिमको सन्दर्भ प्रयोगशाला, दफा ५ बमोजिमको सेवा प्रदायक प्रयोगशाला तथा दफा ७ बमोजिमको निजी प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका लागि अनुसूची-१ बमोजिमको आधारभूत आवश्यकता; अनुसूची - २ बमोजिमको प्रयोगशाला भवन तथा पूर्वाधार, कार्यस्थल वातावरण, प्रदुषण रोकथाम तथा न्यूनीकरण, र स्वास्थ्य तथा सुरक्षाको न्यूनतम मापदण्ड; अनुसूची-३ बमोजिमका उपकरण, सामग्री, ग्लासवयेर, रसायन तथा अनुसूची - ४ बमोजिमको जनशक्ति तथा तिनको गुणस्तर सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड र अनुसूची - ५ बमोजिम प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका लागि आवश्यक कागजात भएको हुनु पर्नेछ ।

(२) संघ, प्रदेश वा स्थानीय तह तथा साविकमा प्रचलित कानून बमोजिम निजी क्षेत्रबाट स्थापना भई हाल सञ्चालन भइरहेका बीउ विजन प्रयोगशालाहरूको हकमा उपदफा (१) मा तोकिएका न्यूनतम मापदण्ड बमोजिम हुने गरी प्रयोगशाला स्तरोन्नती तथा आवश्यक प्रवन्ध गर्न मापदण्ड स्वीकृत भएको मितिबाट लागू हुने गरी ३ वर्षको सहूलियत (Grace Period) दिई हाललाई उक्त प्रयोगशालाहरूको प्राविधिक परीक्षण (Technical Audit) गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद -४

विविध

९. प्राविधिक परीक्षण गराउनु पर्ने: (१) यस मापदण्डको दफा ४, ५, ६ तथा ७ बमोजिम स्थापना तथा सञ्चालन हुने प्रयोगशालाले प्रत्येक वर्ष समिति वा समितिले तोकेको निकायबाट प्रयोगशालाको प्राविधिक परीक्षण अनिवार्य रूपमा गराउनु पर्नेछ ।

 मा. गिता चौधरी
 कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

(२) उपदफा (१) बमोजिम हुने प्राविधिक परीक्षणका क्रममा उपलब्ध गराइएका सुझावहरूको कार्यान्वयन अनुमतिपत्र प्राप्त गर्ने प्रयोगशालाले गर्नुपर्नेछ।

१०. कार्य सहमति लिनु पर्ने : (१) यस मापदण्डको दफा ६ बमोजिमका अनुसन्धान प्रयोजनार्थ बीउ विजन प्रयोगशालाले सेवामूलक प्रयोगशालाको कार्य गर्न देहाय बमोजिमको शर्तहरू पूरा गरी केन्द्रबाट कार्य सहमति लिनु पर्नेछ।

(क) यस मापदण्डको परिच्छेद -३ बमोजिमको प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेको समितिबाट यकिन भएमा,

(ख) प्रयोगशालामा पूर्णकालीन रूपमा ऐनको दफा १६ अनुसार निजी स्तरमा तोकिएका वा नियुक्त भएका बीउ विजन विश्लेषक कार्यरत रहेको पाईएमा।

(२) उपदफा (१) बमोजिम केन्द्रबाट कार्य सहमति पाएमा अनुसन्धान प्रयोजनार्थ स्थापना तथा सञ्चालन हुने प्रयोगशालाले ऐनको दफा १७क बमोजिम निर्धारण भएको सेवा शुल्क लिई परीक्षण सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

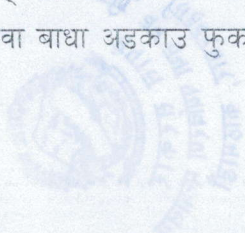
(३) यस मापदण्डको दफा ७ बमोजिमका निजी बीउ विजन प्रयोगशालाले ऐनको दफा १६ अनुसार निजी स्तरमा तोकिएका वा नियुक्त भएका बीउ विजन विश्लेषकको पूर्णकालीन व्यवस्था गरी सेवामूलक प्रयोगशालाको कार्यका लागि केन्द्रबाट कार्य सहमति प्राप्त गर्न सक्ने छन्।

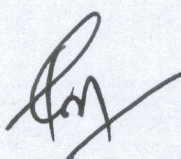
(४) उपदफा (३) बमोजिम कार्य गर्न सो प्रयोगशालामा ऐनको दफा १६ बमोजिम बीउ विजन विश्लेषक तथा बीउ विजन निरीक्षक अलग अलग व्यक्ति हुने गरी व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम केन्द्रबाट कार्य सहमति पाएमा निजी स्तरमा स्थापना तथा सञ्चालन हुने प्रयोगशाला समेतले ऐनको दफा १७क बमोजिम निर्धारण भएको सेवा शुल्क लिई परीक्षण सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

११. प्रतिवेदन भेश गर्नुपर्ने: प्रयोगशालाले वार्षिक रूपमा सञ्चालन गरेको गतिविधिहरू संलग्न प्रतिवेदन प्रत्येक आर्थिक वर्ष सकिएको ९० दिनभित्र बीउ विजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र तथा दफा ४ बमोजिमको सन्दर्भ प्रयोगशालामा पेश गर्नु पर्नेछ।

१२. बाधा अड्काउ फुकाउने वा संशोधन गर्ने अधिकार : यस मापदण्डको कार्यान्वयनको सिलसिलामा कुनै द्विविधा उत्पन्न भएमा वा कुनै बाधा अड्काउ आईपरेमा वा संशोधन गर्नु परेमा समितिको सिफारिसमा मन्त्रालयले आवश्यक निर्णय गरी स्पष्ट गर्न वा बाधा अड्काउ फुकाउने वा संशोधन गर्न सक्नेछ।

मा. गिता चौधरी
कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्र

अनुसूची - १

(दफा ८ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका लागि आधारभूत आवश्यकता

<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ विजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p>	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवा मूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ विजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ISTA को सदस्यता लिएको हुनुपर्ने र मान्यता प्राप्त भएको वा तयारी अवस्थामा हुनुपर्ने (Should have designated membership and accreditation from ISTA or Standard International Lab or prepared for accreditation for any international lab). • बीउ विजन ऐन, २०४५ तथा बीउ विजन नियमावली, २०८१ मा भएका व्यवस्थाहरूको पूर्ण कार्यान्वयन गर्नुपर्ने (Should strictly follow the provision of Seed Act 1988 and Seed Rules, 2024) । • नेपाल सरकारबाट सन्दर्भ प्रयोगशालाको रूपमा पहिचान गरिएको हुनुपर्ने वा तोकिएको हुनुपर्ने (Be prescribed or notified as referee laboratory by Government of Nepal) । • राष्ट्रिय बीउ विजन समितिबाट वार्षिक रूपमा प्रयोगशालाको प्राविधिक परीक्षण गराएको हुनुपर्ने (The laboratory should be technically audited by NSB annually) । 	<ul style="list-style-type: none"> • बीउ विजन ऐन, २०४५ तथा बीउ विजन नियमावली, २०८१ मा भएका व्यवस्थाहरूको पूर्ण कार्यान्वयन गर्नुपर्ने (Should strictly follow the provision of Seed Act 1988 and Seed Rules, 2024). • संघ/प्रदेश/स्थानीय तहबाट स्थापना भएको वा राष्ट्रिय बीउ विजन समितिबाट वा प्रदेश मन्त्रालयबाट प्रयोगशाला स्थापना भएको/सञ्चालनको अनुमति लिई निजी क्षेत्रबाट स्थापना भएको वा सञ्चालन भएको हुनु पर्ने (Should be established by federal/ Provincial or local level government or should have taken license from NSB or Provincial government to establish/operate the seed testing laboratory) । • प्रदेश मन्त्रालय वा स्थानीय तहमा स्थापना भएका प्रयोगशालाको वार्षिक रूपमा प्राविधिक परीक्षण गराउनुपर्ने(Seed Testing Laboratories established/operated by/from the provincial government/local government should conduct technical auditing from National Seed Board annually) । • निजी व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट स्थापना/सञ्चालन भएका प्रयोगशालाको अनुमतिपत्रको नवीकरण राष्ट्रिय बीउ विजन समितिबाट हुने प्रयोगशालाको प्राविधिक परीक्षण पश्चात् प्रदेश कानून बमोजिम वार्षिक रूपमा गराउनुपर्ने (After conducting the technical audit of laboratory, seed Testing Laboratories established/operated by private institutions should renew the license as per provincial seed act within the specified time period) ।

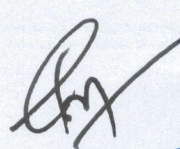
मा. गिता चौधरी
तथा पर्यावरण मन्त्र

अनुसूची - २

(दफा ८ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित)

प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका लागि भवन तथा पूर्वाधार, कार्यस्थल वातावरण, प्रदूषण रोकथाम तथा न्यूनीकरण, र स्वास्थ्य तथा सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था
(Laboratory building and infrastructures, working environment for pollution prevention and abatement, and health and safety)

न्यूनतम मापदण्ड (Minimum Standard)	
नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ संग सम्बन्धित)	संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ संग सम्बन्धित)
<p>१. प्रयोगशाला भवन (Laboratory Building)</p> <p>प्रयोगशाला भवनमा कम्तिमा पनि देहाय अनुसारको हुनुपर्ने Laboratory shall have at least</p> <ul style="list-style-type: none"> • नमूना प्राप्ती तथा दर्ता कक्ष/फाँट Receipt and Registration room/Section (कम्तिमा/At least 13.0 X 11.0 Sq.ft) • ड्राई रुम/फाँट (शुद्धता, चिस्यान) Dry room/Section (Purity and Moisture Lab) (कम्तिमा/At least 25.0 X 14 Sq.ft.) • वेट रुम/फाँट (उमारशक्ति) Wet room/Section (Germination Lab) (कम्तिमा/At least 14X13 Sq.ft.) • प्रयोगशाला इन्चार्ज कक्ष (Lab in charge room) (कम्तिमा/At least 15X14 Sq.ft) • अट्याच अधिकृत कक्ष (Attach officer's room) (कम्तिमा /At least 10X10 Sq.ft) • प्राविधिक कक्ष (Technical personnel rooms) (कम्तिमा/At least 13X11 Sq.ft) • प्रशासन कक्ष (Administration room) (कम्तिमा/At least 13X11 Sq.ft) 	<p>१. प्रयोगशाला भवन (Laboratory Building)</p> <p>प्रयोगशाला भवनमा कम्तिमा पनि देहाय अनुसारको हुनुपर्ने Laboratory shall have at least</p> <ul style="list-style-type: none"> • नमूना प्राप्ती तथा दर्ता कक्ष/फाँट Receipt and Registration room/Section (कम्तिमा/At least 13.0 X 11.0 Sq.ft) • ड्राई रुम/फाँट (शुद्धता, चिस्यान) Dry room/Section (Purity and Moisture Lab) (कम्तिमा/At least 25.0 X 14 Sq.ft.) • वेट रुम/फाँट (उमारशक्ति) Wet room/Section (Germination Lab) (कम्तिमा/At least 14X13 Sq.ft) • प्रयोगशाला इन्चार्ज/प्राविधिक कक्ष/फाँट (Lab in charge/technical personnel room) (कम्तिमा/At least 15X14 Sq.ft) • प्रशासन कक्ष (Administration room) (कम्तिमा/At least 13X11 Sq.ft)

 मा. गिता चौधरी
 कर्मचारी तथा पर्यावरण मन्त्रालय

<ul style="list-style-type: none"> • नमूना भण्डारण कक्ष वा सुविधा (Sample store room/facilities) (कम्तिमा/Atleast 9X7 Sq.ft) • शौचालय (Rest rooms) (कम्तिमा/At least 8X6 Sq.ft) • लुगा फेर्ने कक्ष तथा भण्डारण क्याबिनेट (व्यक्तिगत सामानका लागि) Changing room and storage cabinets (for personal belongings) (कम्तिमा /At least 12X11 Sq.ft) • विशेष परीक्षण कक्ष (ओजस, जिवितपन, वीउ स्वास्थ्य) (Special test room (vigor, viability and Seed health) (कम्तिमा/At least 14X13 Sq.ft) • Species and variety testing rooms (कम्तिमा/At least 12X11 Sq.ft) • रसायन भण्डारण कक्ष (Chemical storage facilities) (कम्तिमा/A least 6X6 Sq.ft) <p>(माथि उल्लिखित कक्षहरूको साइज यो मापण्ड कार्यान्वयन पश्चात् प्रयोगशालाको हकमा मात्र लागु हुनेछ ।)</p> <p>(Room size is applicable to new laboratories after enacting this standard)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • नमूना भण्डारण कक्ष (Sample store room/facilities) (कम्तिमा /At least 9X7 Sq.ft) • शौचालय (Rest rooms) (कम्तिमा/At least 8X6 Sq.ft) <p>(माथि उल्लिखित कक्षहरूको साइज यो मापण्ड कार्यान्वयन पश्चात् स्थापना हुने प्रयोगशालाको हकमा मात्र लागु हुनेछ ।)</p> <p>(Room size is applicable to new laboratories after enacting this standard)</p>
<p>२. कार्यस्थल वातावरण, प्रदुषण रोकथाम तथा न्यूनीकरण र स्वास्थ्य तथा सुरक्षा Working environment, pollution prevention and abatement, and health and safety</p> <ul style="list-style-type: none"> • निर्मित भवनको भित्र प्रयोगशाला रहनु पर्ने (Laboratory should be located inside the interior of a building) • उत्तर तर्फ फर्केको भवन र उक्त भवनमा सेतो रङ्ग (North face building with white paints) • कार्यस्थल अवलोकन तथा आपतकालिन अवस्थामा सहजता ल्याउन प्रयोगशालाका सबै कक्षहरू पारदर्शी (Transparency among the rooms for work observation and reduce risk in any emergency) • इयालहरू आवश्यक नपरे सम्म नखोल्ने गरी बन्द अवस्थामा रहेको हुनुपर्ने, खोलिराख्नु पर्ने भए इयालहरू स्लाइडिङ्ग गर्न मिल्ने (Windows shall be fixed and 	<p>२. कार्यस्थल वातावरण, प्रदुषण रोकथाम तथा न्यूनीकरण र स्वास्थ्य तथा सुरक्षा Working environment, pollution prevention and abatement, and health and safety</p> <ul style="list-style-type: none"> • कार्यस्थल वातावरण, प्रदुषण रोकथाम तथा न्यूनीकरण र स्वास्थ्य तथा सुरक्षा Working environment, pollution prevention and abatement, and health and safety • कार्यस्थल अवलोकन तथा आपतकालिन अवस्थामा सहजता ल्याउन प्रयोगशालाका सबै कक्षहरू पारदर्शी (Transparency among the rooms for work observation and reduce risk in any emergency) • इयालहरू आवश्यक नपरे सम्म उत्तर तर्फ फर्केको भवन र उक्त भवनमा सेतो रङ्ग (Preferably North face building with white paints) • कार्यस्थल अवलोकन तथा आपतकालिन अवस्थामा सहजता ल्याउन प्रयोगशालाका सबै कक्षहरू पारदर्शी (Transparency

मा. मिला चौधरी
कृषि, वा तथा पर्यावरण मन्त्रालय

<p>not operable unless existing condition requires them to open for ventilation. If operable, they must be sliding and fitted with screens)</p> <ul style="list-style-type: none"> • सेवा प्रवाहका लागि Service Window (Service window with dedicated attendant for service) • चिल्लो पर्खाल तथा भूइसा टायल (मार्बल राख्न नपाइने) (Smooth wall and tile on floor but no marble) • सहजरूपमा आवत जावतका लागि पर्याप्त उज्यालो/बिजुली तथा स्थानको व्यवस्था (Adequate lightening and spacious for practical and precise movement) • नचिप्लिने र नलड्ने किसिमको भूई (Floors free from tripping or slip hazards) • काम गर्ने बेन्च पानी नछिर्ने/नसोस्ने र एसिड, अल्काली, अर्गानिक सल्वेन्ट र सतहमा भएको मध्यम ताप सहन हुनुपर्ने (टायल र ग्रेनाइट उपयुक्त हुने तथा मार्बल प्रयोग भने बन्चित) (Work bench shall be impervious to water and resistant to acid, alkali, organic solvent and moderate heat with smooth surface (Tile or granite is better, no marble) • नमूना संकलन, विश्लेषण र परीक्षण कक्षमा सम्भव भए सम्म Air Handling Unit (AHU) र A/C सुविधा, भित्ते पंखा तथा सिलिङ्ग पंखा पूर्णरूपमा बन्चित (Preferably AHU or A/C facilities shall be available in all sampling, analysis and testing rooms but strictly no fans) • प्रवेशद्वार तथा जर्मिनिशन कक्षमा कम्तिमा 6X7" साइजका ठूला ढोका (Large main doors in entrance and in germination room (6X7') • सम्भव भएसम्म दुवैतिर खुल्ने किसिमको आफै खुल्ने र बन्द हुने प्रकारको स्वचालित स्लाइडिङ्ग ढोका (Preferably, self-closing both sides opening doors (with air tight gasket) • सबै प्रयोगशालाका कक्षहरूको नियन्त्रण (काई प्रणाली भए उपयुक्त हुने) (Access control on all lab rooms (better card system) • प्रयोगशाला र गैर प्रयोगशाला क्षेत्रहरू बीच आफै खुल्ने र बन्द हुने प्रकारको स्वचालित ढोकाले छुट्टाइएको, नियन्त्रण सुविधा सहितको (Door between laboratory and non-laboratory areas must be separated by self-closing door with access control) 	<p>among the rooms for work observation and reduce risk in any emergency)</p> <ul style="list-style-type: none"> • सम्भव भएसम्म झ्यालहरू आवश्यक नपरे सम्म नखोल्ने गरी बन्द अवस्थामा रहेको हुनुपर्ने, खोलिराख्नु पर्ने भए झ्यालहरू स्लाइडिङ्ग गर्न मिल्ने (Preferably, windows shall be fixed and not operable unless existing condition requires them to open for ventilation. If operable, they must be sliding and fitted with screens) • सेवा प्रवाहका लागि Service Window (Service window with dedicated attendant for service) • चिल्लो पर्खाल तथा भूइसा टायल (मार्बल राख्न नपाइने) (Smooth wall and tile on floor but no marble) • सहजरूपमा आवत जावतका लागि पर्याप्त उज्यालो/बिजुली तथा स्थानको व्यवस्था (Adequate lightening and spacious for practical and precise movement) • नचिप्लिने र नलड्ने किसिमको भूई (Floors free from tripping or slip hazards) • काम गर्ने बेन्च पानी नछिर्ने/नसोस्ने र एसिड, अल्काली, अर्गानिक सल्वेन्ट र सतहमा भएको मध्यम ताप सहन हुनुपर्ने (टायल र ग्रेनाइट उपयुक्त हुने तथा मार्बल प्रयोग भने बन्चित) (Work bench shall be impervious to water and resistant to acid, alkali, organic solvent and moderate heat with smooth surface (Tile or granite is better, no marble) • नमूना संकलन, विश्लेषण र परीक्षण कक्षमा सम्भव भए सम्म Air Handling Unit (AHU) र A/C सुविधा, भित्ते पंखा तथा सिलिङ्ग पंखा पूर्णरूपमा बन्चित (Preferably AHU or at least A/C facilities shall be available in all sampling, analysis and testing rooms but strictly no fans) • प्रवेशद्वार तथा जर्मिनिशन कक्षमा कम्तिमा 6X7" साइजका ठूला ढोका (Large main doors in entrance and in germination room (6X7')
---	---

मा. गिता चौधरी
कृषि, वन तथा प्याक्विरण मन्त्रालय

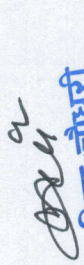
<ul style="list-style-type: none"> • प्रवेशद्वार र निकासद्वारको नजिकमा हात धुने ठाँउ, स्वचालित भए उपयुक्त (Hand washing sink near the entry/exit door and all sections (better if hands free or automatic). • प्रयोगशाला प्रवेश गर्नु पूर्व मुख्य प्रवेशद्वार भन्दा भित्र हावाको Flow सहितको लबीको व्यवस्था (A lobby after main entrance with air curtains before entering to laboratory) • फेर्ने कक्ष वा सुविधा (प्रयोगशाला कोट, टोपी, जुता तथा अन्य सुरक्षा सामग्रीहरू- लकर सुविधा सहित भए उपयुक्त हुने) Changing room or facilities (for laboratory coat, headgear/cover, shoe, and other safety materials) with preferably Locker for personal belongings at the point of entry. • शौचालयमा Exhaust Fans को व्यवस्था (Exhaust fans in rest rooms) • उज्यालो/प्रकाशको सुनिश्चिता सहित बाहिर तिर खुल्ने आपतकालिन निकास द्वार (Emergency exit always opened to outside with luminous light) • आपतकालिन/आकस्मिक उद्धार योजना (Emergency evacuation plan) • प्रयोगशालाको हाता भित्र उद्धार क्षेत्रको सुनिश्चिता भएको (Pre-determined evacuation area in laboratory premises) • पुरुष शौचालय (Male toilet and urinal) • छुट्टै स्थानमा महिला शौचालय (Gender friendly female toilet in separate area) • अशक्त र अपाङ्ग व्यक्तिका लागि उपयुक्त प्रवेशद्वार (Suitable entrance for disable person (wheelchair ramp)) • सम्भव भएसम्म भित्री रुपमा वायरिङ गरिएको विद्युत लाइन (If possible grounded electrical line and free from extension cord) • सुरक्षाका लागि उपयुक्त अर्थिङ व्यवस्था (Proper earthing in lab for safety) • थ्रि फेज सहितको मजबुद वायरिङ र शक्तिशाली सेकेटहरू, सेकेटहरू कार्यस्थलका वेन्चहरूमा राखिएको हुनुपर्ने (Three phase line with heavy wiring and enough powerful sockets (sockets shall be installed with work benches). • पर्याप्त पावर व्याक अप प्रणाली (Enough Power back up for emergency light functional) • प्राथमिक उपचार कीट (First Aid Kit) 	<ul style="list-style-type: none"> • प्रवेशद्वार र निकासद्वारको नजिकमा हात धुने ठाँउ, स्वचालित भए उपयुक्त (Hand washing sink near the entry/exit door and in all sections (better if hands free or automatic). • शौचालयमा Exhaust Fans को व्यवस्था (Exhaust fans in rest rooms) • उज्यालो/प्रकाशको सुनिश्चिता सहित बाहिरतिर खुल्ने आपतकालिन निकास द्वार (Emergency exit always opened to outside with luminous light) • पुरुष शौचालय (Male toilet and urinal) • छुट्टै स्थानमा महिला शौचालय (Gender friendly female toilet in separate area) • अशक्त र अपाङ्ग व्यक्तिका लागि उपयुक्त प्रवेशद्वार (Suitable entrance for disable person (wheelchair ramp)) • सम्भव भएसम्म भित्री रुपमा वायरिङ गरिएको विद्युत लाइन (If possible grounded electrical line and free from extension cord) • सुरक्षाका लागि उपयुक्त अर्थिङ व्यवस्था (Proper earthing in lab for safety) • थ्रि फेज सहितको मजबुद वायरिङ र शक्तिशाली सेकेटहरू, सेकेटहरू कार्यस्थलका वेन्चहरूमा राखिएको हुनुपर्ने (Three phase line with heavy wiring and enough powerful sockets (sockets shall be installed with work benches). • पर्याप्त पावर व्याक अप प्रणाली (Enough Power back up for emergency light functional) • प्राथमिक उपचार कीट (First Aid Kit) • विभिन्न स्थानहरूमा आगलागीसँग सम्बन्धित सुरक्षा उपकरण (Fire safety device (fire extinguisher/fire alarm/fire blankets) in different places) • फोहर विसर्जन गर्ने उपयुक्त कन्टेनर/भाँडो (Appropriate waste disposable containers)
--	---

 मा. गिता चौधरी
 कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न स्थानहरूमा आगलागीसँग सम्बन्धित सुरक्षा उपकरण (Fire safety device (fire extinguisher/fire alarm/fire blankets) in different places) • सबै कक्षहरूमा स्मोक डिटेक्टर (Smoke detector in each room) • सी सी क्यामेराको जडान भएको (Installation of Close circuit camera) • कार्य स्थलको नजिकै सुरक्षित स्नान तथा आँखा धुने स्थान Safety shower and eye wash station without any obstruction (Nearby, working area). • लबि तथा प्रयोगशालाको Common स्थानमा सुरक्षा संकेतहरू (Safety signs pictogram in lobby and common area of lab) • फोहर विसर्जन गर्ने उपयुक्त कन्टेनर/भाँडो (Appropriate waste disposable containers) • व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (Personal Protective Equipment) (सुरक्षित चस्मा, फेस सिल्ड, हेलमेट, इअरप्लग, ग्लोब्स, सुरक्षित बुट, मास्क, एप्रोन आदि (Personal protective equipment (PPE): Safety spectacles/goggles/face shield, safety helmets, earplug, gloves, safety boots, mask, apron/chemical suit) • रसायन भण्डारण कक्ष/सुविधा (Chemical stored room or facilities) • स्पिल कीट(Spill kit) • रसायन प्रयोग र उपकरण सम्बन्धी Material Safety Data Sheet को उपलब्धता भएको (Availability of Material Safety Data Sheet of using chemicals and equipment manual) <p>उपकरणहरूको क्याटालग (Availability of equipment catalogue)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (Personal Protective Equipment) (सुरक्षित चस्मा, फेस सिल्ड, हेलमेट, इअरप्लग, ग्लोब्स, सुरक्षित बुट, मास्क, एप्रोन आदि (Personal protective equipment (PPE): Safety spectacles/goggles/face shield, safety helmets, earplug, gloves, safety boots, mask, apron/chemical suit) • रसायन भण्डारण कक्ष/सुविधा (Chemical stored cabinet or facilities) • सी सी क्यामेराको जडान भएको (Installation of Close circuit camera) • उपकरणहरूको क्याटालग (Availability of equipment catalogue)
---	---

 मा. गिता चौधरी
 कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय

अनुसूची -३

(दफा ८ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका लागि उपकरण, सामग्री, ग्लासवेयर, रसायन आदि व्यवस्था (Equipment, apparatus, glassware, chemicals and consumables)

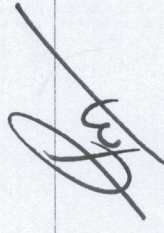
न्यूनतम मापदण्ड (Minimum Standard)	
नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)	संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)
Apparatus and equipment A. Sampling/Sample mixing and dividing/Heterogeneity tests <ul style="list-style-type: none">Sleeve type trier1 set (with wide enough inside diameter and suitable to different size of container)Nobbe trier (with different length and wide enough internal diameter) 2 pcs.Seed divider (Soil type/Boener) 1 pcSeed Divider (Boener type) 1 pcSeed Divider (Gamet type) 1pc Triangular sample pan (various sizes)....as requiredMetal tray/plastic trays.....as required.Leveler..... 2 pcs.Buckets.....as requiredElectronic balance of good quality 1 unit. (Weighing capacity up to 3 kg. in 0.1 decimal place) B. Purity analysis and Other Seed Determination	Apparatus and equipment Service laboratories must have following apparatus and equipment for routine seed analysis: A. Sampling/Sample mixing and dividing/Heterogeneity tests <ul style="list-style-type: none">Sleeve type trier1 set (with wide enough inside diameter and suitable to different size of container)Nobbe trier (with different length and wide enough internal diameter) 2 pcs.Seed divider (Soil type/Boener)1 pcSeed Divider (Boener type).....1 pcSeed Divider (Gamet type).....1 pcTriangular sample pan (various sizes).....as requiredMetal tray/plastic trays.....as required.Leveler.....1 pc.Buckets.....as requiredElectronic balance of good quality1 unit

श्री. तिता शैरि
श्री. रत्ना पायल भण्डारी
श्री. रत्ना पायल भण्डारी

न्यूनतम् मापदण्ड (Minimum Standard)	
<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p> <p>(capacity from - 30°C to 50°C with cold resistant wire)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Glass Thermometer (up to 50oC, 100oC and 250oC).....2 pcs of each • Explosion proof laboratory Refrigerator.....1 unit • Germination/Filter paper, Sand, Rubber band/copying pencil, Petri dishes.....as required • Magnetic stirrer.....1 unit • pH meter.....1 unit • Single edge razor blade or scalpel, Needles, Medicine dropper, Dispensing bottle, Chopping board, spray bottle.....as required <p>D. Moisture determination</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wire sieve set1 set <p>(each set consisting of meshes of 0.5, 1.0, 2.0, 3.0, 3.5 and 4.0, 5.0 and 7 mm sieves with top lid and bottom pan with calibration certificates)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seed Grinder (fine and coarse grinding).....1 set • Desiccator with silica gel (strictly pinkish).....1 set • Aluminum moisture canas required • Tongs/hand gloves/tweezers.....as required • Hot air Oven.....1 set • Moisture meter (laboratory and field use)...2 pcs. • Extreme high temperature resistant insulation gloves.....1 pc. • Temperature measuring probe.....1 pc <p>(Capacity at least 300°C with extreme heat and cold resistant wire)</p>	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digital thermometer5 pcs. • Temperature measuring probe1 pc. • (capacity from - 30oC to 50oC with cold resistant wire) • Glass Thermometer (up to 50oC, 100oC and 250oC).....2 pcs of each • Refrigerator1 unit • Compound microscope (magnification up to x 400).....1 unit. • Germination/Filter paper, Sand, Rubber band/copying pencil, Petri dishes.....as required • Magnetic stirrer.....1 unit • pH meter1 unit • Single edge razor blade or scalpel, Needles, Medicine dropper, Dispensing bottle, Chopping board, spray bottle (as required) <p>D. Moisture determination</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wire sieve set1 set • (each set consisting of meshes of 0.5, 1.0, 2.0, 3.0, and 4.0 mm sieves with top lid and bottom pan with calibration certificates) • Seed Grinder (for fine and coarse grinding)1 set • Desiccator with silica gel (strictly pinkish)1 set • Aluminum moisture canas required • Tongs/hand gloves/tweezers.....as required • Hot air Oven.....1 set • Moisture meter (laboratory and field use)...2 pcs. • Temperature measuring probe.....1 pc

 डा. गीता शर्मा
 प्रमुख, बीउ बिजन ऐन

न्यूनतम् मापदण्ड (Minimum Standard)	
<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p>	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p>
<p>● Bottle-top dispenser (or graduated cylinder of 50 ml).....1 pc. ● Micropipettes : (capacity 200 µl and 1000 µl1 pc. of each (having accuracy 1 µl and 5 µl respectively)</p> <p>Chemicals</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Potassium nitrate, Sulfuric acid, Nitric Acid, Phenol, GA3, Fungicide for chemical treatment, TZ salt, KH₂PO₄, Na₂HPO₄, Acetone, NaOCl, NaOH, 5% solution, Trypan blue, Lactic acid solution, Glycerol, Ethanol, anti-electrostatic spray or wipes etc.....as required to conduct the ISTA recommended method of testing. <p>F. Species and variety testing</p> <p>1. Protein based method for verifying the varieties (Standard reference methods: PAGE, A-PAGE, UTLIEF etc.)</p> <p>1.1 Equipment</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Any suitable vertical and horizontal electrophoresis apparatus with a cooling system and high voltage power supply may be used. ● High speed centrifuge with micro-tube rotor head. ● Cold chamber or BOD incubator to maintain temperature at 5 to 10°C. <p>1.2 Chemicals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● As required for the test. ● Should be of 'Analytical Reagent' grade or equivalent. <p>2. DNA based method for verifying the varieties (Standard reference method: Microsatellite markers/ also known Simple Sequence Repeat (SSR), for <i>Triticum</i> and <i>Zea</i>)</p> <p>2.1 Apparatus and equipment</p>	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p>

 श्री. निती शंकर
 निदेशक, बीउ बिजन ऐन

न्यूनतम् मापदण्ड (Minimum Standard)	
<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dust collector2 units • Sealer.....1 pc. • Hygro meter.....3 pcs • Dehumidifier for seed storage room • Air Blower • Calculator • Wall clock • Telephone • Lap top/Computer with printer • Books/Library • Fire extinguisher installation • Smoke detector installation • CC camera installation 	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p>

श्री. गीता शर्मा
 श्री. गीता शर्मा
 श्री. गीता शर्मा

अनुसूची - ४

(दफा ८ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका लागि जनशक्ती तथा तिनको गुणस्तर (Manpower and its quality)

न्यूनतम् मापदण्ड (Minimum Standard)	
<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भप्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p>	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p>
<p>Referee प्रयोगशालाका लागि न्यूनतम् देहायका जनशक्ती हुनु पर्नेछ । (Laboratory shall have at least following staffs to perform the laboratory activities)</p>	<p>३.१ संघ/प्रदेश र स्थानीय तहबाट स्थापना/सञ्चालन हुने प्रयोगशालामा न्यूनतम् देहायका जनशक्ती हुनु पर्नेछ । (Public organization/laboratory shall have at least following staffs to perform the laboratory activities)</p>
<p>A. कर्मचारी संख्या तथा योग्यता (Number of staffs and Qualification)</p>	<p>A. कर्मचारी संख्या (Number of staffs and education)</p>
<p>पद (Post)</p>	<p>पद (Post)</p>
<p>प्रयोगशाला इन्चार्ज (वरिष्ठ बीउ बिजन विश्लेषक)..... १ (1)</p>	<p>संख्या (number)</p>
<p>(Officer in charge-Senior Seed analyst)</p>	<p>प्रयोगशाला इन्चार्ज (वरिष्ठ बीउ बिजन विश्लेषक वा सो सरह)</p>
<p>बीउ विश्लेषक (Seed analyst) (Purity, Other Seed Determination (OSD) and moisture) २ (2)</p>	<p>(Officer in charge-Senior Seed analyst)</p>
<p>बीउ विश्लेषक (Seed analyst) (Germination)..... २ (2)</p>	<p>..... १ (1)</p>
<p>बीउ विश्लेषक (Seed analyst-viability, vigor and seed health)..... १ (1)</p>	<p>बीउ विश्लेषक (Seed analyst)</p>
<p>बीउ विश्लेषक (Seed analyst) (species and variety testing)..... १ (1)</p>	<p>..... १ (1)</p>
<p>लेखा तथा प्रशासन कर्मचारी (Financial and administrative staff)..... १ (1)</p>	

मा. तिलक चौधरी
कोषी, का. तथा पाठ्यपु. तालिम

न्यूनतम् मापदण्ड (Minimum Standard)	
<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p> <p>प्राविधिक सहायक (Junior Technical)..... १ (1)</p> <p>नायव प्राविधिक सहायक (ना.प्रा.स.) (Junior Technical Assistant)..... २ (2)</p> <p>कार्यालय सहयोगी (Office assistant)..... २ (2)</p> <p>जम्मा (Total):..... १३ (13)</p> <p>नोट: ना.प्रा.स ले प्रयोगशाला सहायकको रूपमा कार्य गर्ने JTA will act as lab boy in the laboratory</p> <p>B. योग्यता (Qualification)</p> <ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिमको योग्यता हुनुपर्ने (must have minimum qualification prescribed by GON) बीउ बिजन विज्ञानको हकमा बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा १६ को उपदफा १६.१ र १६.२ बमोजिमको योग्यता पुगेको (For Seed Analyst, he/she must fulfill the minimum requirement eligibility as prescribed in sub-clause 16.1 and 16.2 of Clause 16 of Seed Act, 2045) 	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p> <p>प्राविधिक सहायक वा सो सरह Junior technician or equivalent (Germination)..... १ (1)</p> <p>प्राविधिक सहायक वा सो सरह Junior technician or equivalent (Purity, Other Seed Determination (OSD), Moisture)..... १ (1)</p> <p>लेखा तथा प्रशासन कर्मचारी (Financial and administrative staff)..... १ (1)</p> <p>नायव प्राविधिक सहायक (ना.प्रा.स.) वा सो सरह (Junior Technical Assistant)..... २ (2)</p> <p>कार्यालय सहयोगी (Office assistant)..... २ (2)</p> <p>नोट: ना.प्रा.स ले प्रयोगशाला सहायकको रूपमा कार्य गर्ने JTA will act as lab boy in the laboratory.</p> <p>जम्मा (Total):..... ९ (9)</p> <p>B. योग्यता (Qualification)</p> <ul style="list-style-type: none"> सबै पदहरूमा नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिमको योग्यता (All posts must have minimum qualification prescribed by GON)

 सा. निता शेरचन
 कृषि, वा. तथा पारिषद् मन्त्रालय

<p>न्यूनतम मापदण्ड (Minimum Standard)</p>	<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ विजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p>
<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ विजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p> <ul style="list-style-type: none"> बीउ विजन विश्लेषकको हकमा बीउ विजन ऐन, २०४५ को दफा १६ को उपदफा १६.१ र १६.२ बमोजिमको योग्यता पुगेको (For Seed Analyst, he/she must fulfill the minimum requirement eligibility as prescribed in sub-clause 16.1 and 16.2 of Clause 16 of Seed Act, 2045) <p>३.२ निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने बीउ विजन परीक्षण प्रयोगशालाको लागि आवश्यक जनशक्ती विवरण Private organization/laboratory shall have at least following staffs to perform the laboratory activities</p> <p>A. कर्मचारी संख्या (Number of staffs and education)</p> <p>पद (Post)</p> <p>संख्या (No.)</p> <p>अधिकृत स्तरको बीउ विश्लेषक</p> <p>Officer in charge -Seed Analyst</p> <p>..... १ (1)</p> <p>प्रयोगशाला सहायक Lab boy</p> <p>(Purity, germination and moisture/routine tests)..... १ (1)</p>	<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ विजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p>

श्री. निती शर्मा
 कृषि, वा. तथा पर्यावरण विज्ञान
 केंद्र, का. वि. विश्वविद्यालय

<p>न्यूनतम मापदण्ड (Minimum Standard)</p> <p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भप्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p>	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p>
<p>कार्यालय सहयोगीOffice helper..... १ (1)</p> <p>जम्मा (Total): ३ (3)</p>	<p>B. योग्यता (Qualification)</p> <ul style="list-style-type: none"> बीउ बिजन विश्लेषकको हकमा बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा १६ को उपदफा १६.१ र १६.२ बमोजिको योग्यता पुगेको (For Seed Analyst, he/she must fulfill the minimum requirement eligibility as prescribed in sub-clause 16.1 and 16.2 of Clause 16 of Seed Act, 2045) प्रयोगशाला सहायकका लागि कृषि विज्ञान विषय लिई प्रविणता प्रमाण तह (आइ एस्सी एजी एग) उत्तिर्ण वा एस एल सी वा टि एस एल सि उत्तिर्ण गरी न्यूनतम ३ वर्ष अघिको कृषि विषयको डिप्लोमा (Major in Plant Science) उत्तिर्ण वा जे टी ए कोर्स उत्तिर्ण गरी कृषि विज्ञानमा एक वर्ष जे टी कोर्स (प्राविधिज्ञ प्रमाण पत्र) उत्तिर्ण (नेपाल कृषि सेवा (गठन समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ती) नियमहरू, २०५० अनुसारको कृषि प्रसार, बागवानी, बाली संरक्षण, माटो विज्ञान, एग्री ड्रको एण्ड मार्केटिङ, बाली विकास समूहको रा.प. अंनं प्रथम पदका लागि योग्यता) (Lab boy must have passed ISC.Ag or passed three years' diploma course in Agriculture (Major in Plant Scientist) after passing SLC or TSLC or must have passed one year JT course after passing JTA course) (Should meet the criteria for the post of non-gazetted first in

श्री. तिरुत शंकर प्रसाद
 श्री. तिरुत शंकर प्रसाद
 श्री. तिरुत शंकर प्रसाद

(Signature)

न्यूनतम् मापदण्ड (Minimum Standard)	
नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)	संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)
	the groups of agri-extension, horticulture, plant protection, soil scientist, agri eco and marketing, agronomy as set by Agriculture Service Rules, 2050 BS)

श्री. गीत चौधरी
 कृषि, जल तथा पारिषदा मन्त्रालय

अनुसूची - ५

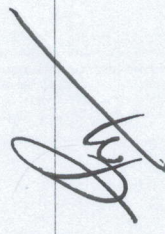
(दफा ८ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

प्रयोगशाला स्थापना तथा सञ्चालनका लागि आवश्यक कागजात (Documents)

न्यूनतम् मापदण्ड (Minimum Standard)	
<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p>	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p>
<p>A. Quality Manual Describing quality policy, quality system and quality practices of ensure that laboratory shall be able demonstrate its capability to perform laboratory activities in compliance with current legislation and International Seed Testing Association (ISTA) Rules.</p> <p>B. SOPs (Technical and Quality procedures) Describing step-by-step instructions to help the personnel to carry out laboratory activities aiming to achieve efficiency, quality output, uniformity of performance and compliance with minimum standards prescribed for laboratory.</p> <p>Laboratory shall have following procedures:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Administrative System • Example of Pro-forma for Equipment Register • Operation of Staff Register • Procedures for lot identification and sampling. • Procedures and practices for monitoring sampler. • Sample registration and handling of samples. • Procedure for purchase, reception and storage of laboratory consumables and selection of suppliers. • Physical Purity Test 	<p>A. Quality Manual Describing quality policy, quality system and quality practices of all elements to ensure that laboratory shall be able demonstrate its capability to perform laboratory activities in compliance with current legislation and minimum standards prescribed by MOALD.</p> <p>B. SOPs (Technical and Quality procedures) Describing step-by-step instructions to help the personnel to carry out laboratory activities aiming to achieve efficiency, quality output, uniformity of performance and compliance with minimum standards prescribed for laboratory.</p> <p>Laboratory shall have following procedures:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Procedures for lot identification and sampling. • Procedures and practices for monitoring sampler. • Sample registration and handling of samples. • Procedure for purchase, reception and storage of laboratory consumables and selection of suppliers. • Physical Purity Test • Germination Test • Determination of Seed Moisture Content

मा. रिता शर्मा
 मा. रिता शर्मा
 मा. रिता शर्मा

न्यूनतम मापदण्ड (Minimum Standard)	
<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Germination Test • Determination of Seed Moisture Content • Vigor test • TZ test procedure • Seed health • Procedures for protein-based method of variety testing • Procedures for DNA based method for variety testing. • Subcontracting procedures. • Procedures for reporting result (sample/lot certificates) and monitoring validity of test results. • Checking data transfer, calculation, mistake correction, data protecting and back up procedure. • Variation in Seed Testing and the use of Tolerances and Limits of Variation • Procedures for customer confidential information and property right • Procedure for quality check of laboratory consumables. • Training need assessment and training to personnel (determining the competence requirements; selection of personnel; training of personnel; supervision of personnel; authorization of personnel; monitoring competence of personnel) • Works monitoring procedures. • Procedures for operating, maintaining, calibrating and monitoring of sampling and testing equipment. • procedures for safe handling, transport, storage and use of reference standards and reference materials • Procedures for handling customer complaints. • Procedure for the review of requests, tenders and contracts. • Procedures for document control • Internal Audit 	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Procedure for quality check of laboratory consumables. • Procedures for handling customer complaints. • Procedures for document control • Internal Audit • Management Review • Procedures for non-conforming works and corrective actions. • Guard Sample Management • Proficiency sample testing • Procedures for disposing of waste materials <p>C. Work instructions</p> <p>Providing step by step guidelines to carry out an activity for assuring its sampling and testing activities to produce valid test results.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Guideline for good housekeeping and laboratory safety. • Handling instruction of equipment. <p>D. Documents safety: Documents should be kept 5 years and kept as replica.</p>

 श्री. त्रिभुवन शर्मा
 मा. त्रिभुवन शर्मा

न्यूनतम मापदण्ड (Minimum Standard)	
<p>नेपाल सरकारबाट स्थापना हुने सन्दर्भ प्रयोगशाला (Referee Laboratory) (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ सँग सम्बन्धित)</p>	<p>संघ/प्रदेश/स्थानीय तह/निजी क्षेत्रबाट स्थापना हुने वा भएका सेवामूलक प्रयोगशाला Seed Testing Service Laboratory (बीउ बिजन ऐन, २०४५ को दफा ९ को उपदफा ९.१ र ९.२ सँग सम्बन्धित)</p>
<p>• Management Review • Procedure for preventive action. • Procedures for non-conforming works and corrective actions. • Procedures and practices to monitor the uniformity of seed lot for issuing ISTA certificates • Issuing of ISTA Certificates • Guard Sample Management • Proficiency sample testing • Use and calibration of balances and thermometer. • Operation and Maintenance of the Seed Reference Collection • Procedures for disposing of waste materials • Chemicals storage procedure. • Risk of used chemicals and its emergency treatment procedure.</p> <p>C. Work instructions Providing step by step guidelines to carry out an activity for assuring its sampling and testing activities to produce valid test results.</p> <p>• Guideline for good housekeeping and laboratory safety. • Handling instruction of equipment.</p> <p>D. Documents safety: Documents should be kept 5 years and kept as replica.</p>	

श्री. निता चौधरी
श्री. निता चौधरी
श्री. निता चौधरी